

Nr 1 1981

Internationell information

INTERNATIONALISM OCH SOCIALDEMOKRATI

Olof Palme vid Göteborgs arbetare-
kommuns 90-årsjubileum
den 29 november 1980

socialdemokraterna

INTERNATIONALISM OCH SOCIALDEMOKRATI

Det var självklart att jag skulle komma till Göteborgs arbetarekommuns 90-års-jubileum. Nu måste jag erkänna att det var inte det som stod först på programmet, för det förhåller sig så att igår hade Svenska Skorstensfejareförbundet sin sista kongress. Och när jag har åkt omkring i olika länder så blir det lätt så att de säger att man skall stanna ett tag. Då sade jag att det går inte, för den 28 november skall jag stå på The Chimney-sweepers Union's Congress i Stockholm och den tänker jag inte missa.

Detta har en ideologisk poäng också, för det förklarar för dem att alla internationella engagemang måste ha sina rötter i den verklighet där man hör hemma. Och en mer bastant verklighet än ett svenskt fackförbund finns ju inte.

INTERNATIONALISMENS RÖTTER

Nu skall jag först i kväll framföra partiets officiella hälsning och hyllning till arbetarekommunen.

Nu tänkte jag tala något om - inte bara aktuella ting - utan också om de djupa rötter som socialdemokratins internationalism har, vår kamp för fred och solidaritet. Det är så lätt att säga att det här kanske är något nytt påfund, att det kanske är någon lyx som vi har kunnat tillåta oss, att bli internationalister, när vi har blivit ett välfärdssamhälle. Men det är en felsyn. Det är i stället så att från första början har internationalismen och den svenska arbetarrörelsen varit oskiljaktigt förbundna.

1890, det år då arbetarekommunen bildades, blev inledningen till en dynamisk period i den europeiska arbetarrörelsens historia. Den andra internationalen upplevde sitt första verksamhetsår. Den bildades år 1889 på hundraårsdagen av Bastiljens stormning i Paris. Vårt eget parti är årsbarn med Internationalen. Sedan grundandet har partiet varit Internationalen trogen och delat dess nederlag och dess framgångar. Och det förhållandet har i hög grad präglat den svenska arbetarrörelsens teori och praktik.

År 1890 upphävdes Bismarcks socialistlagar i Tyskland. SPD, vårt tyska broderparti, kunde äntligen verka fritt och fick hela 20 procent i valet. I Frankrike nådde Dreyfus-affären sin höjdpunkt. Socialisten Zola spelade huvudrollen. I USA förde arbetarrörelsen en hård kamp mot militär, strejkbrytare och fientliga

domstolar. I Sverige följde den svenska arbetarklassen Internationalens uppmaning att fira den första maj som arbetarnas internationella högtidsdag. På 21 platser över hela landet samlades man för första gången under fanorna. Det var från Europa som impulserna kom till de svenska socialisterna, framför allt från dess tyska centrum. Där skrev Marx och Engels Kommunistiska manifestet 1848. 1867 kom Kapitalets första del, 1869 bildades SPD. Om hur Sverige inlänkades i den internationella socialismen har Fredrik Ström skrivit på följande ganska fantastiska prosa.

"Denna rörelse hade många och olikartade rötter. Den ägde reminiscenser från den stora franska revolutionen 1789 vars fältrop Frihet, Jämlikhet och Broderskap lyste på rörelsens röda fanor. Där fanns också idérester från 1848 års omstörtning i olika länder, från kommunen i Paris 1871 och dess socialfilosofiskt revolutionära ursprung. Från de engelska frihetsstriderna och chartismen. Från de nordamerikanska rättighetsdeklarationerna och de ryska upproren."

"Men den socialistiska arbetarrörelsen i Sverige hade sina dynamiska och mest inspirerande källflöden i de länder där Karl Marx, Ferdinand Lassalle, Friedrich Engels, Paul Lafarque, Wilhelm Liebknecht, och senare Karl Kautsky, August Bebel och makarna Webbs verkade och utgav sina epokgörande skrifter. Köln, Berlin, Paris och London kan väl sägas vara den moderna socialismens anständer även för Sveriges del. Englands storindustriella kapitalism och proletariat, Frankrikes politiska aggressivitet, tsardömets diktatur födde våldet nedifrån, tände Paris revolutionära ande, uppväckte den socialistiska rörelsens profeter. Detta är socialismens vaggor och barnmorskor."

"Med vindarna från söder, väster och öster kom de socialistiska fröna till den ensliga Nordens karga jordmän och slog rot."

Så långt Fredrik Ström. Och Branting själv skildrade den svenska arbetarklassens uppvaknande i ett tal på Internationalens kongress i Zürich 1893:

"När stormarna från 1848 brusade genom Europa. När i Frankrike socialismen blivit de framskridna arbetarelementens stridsrop, sov ännu deras svenska klassbröder överallt de rättfärdigas djupa sömn, eller rättare: det fanns ännu icke någon svensk arbetarklass. Så småningom trängde dock den moderna industrialismen in i landet, förstörande de gamla patriarkaliska förhållandena."

AUGUST PALM

Ja, det var August Palm som tände gnistan. Han kom efter gesällår i Tyskland och Danmark med Fredrik Ströms ord fylld till brädden av lassalleansk läronit, rebellisk patos, proletär vrede och ett okuvligt humör. I sin kappsäck hade han Lassalles och Marx' skrifter, tyska och danska socialistbroschyrer, arga, sarkastiska arbetartidningar. I sin förkunneelse hade Palm liksom de andra pionjärerna i Pariskommunens nederlag i färskt minne. 20 000 kvinnor och barn slaktades av borgarklassens militärer. Majoriteten av den första internationalens ledning arkebuserades. Det var för övrigt med Pariskommunen i åtanke som den framträdande göteborgssocialisten Per Eriksson gav den socialdemokratiska grundorganisationen namnet arbetarekommun.

Den internationella solidariteten var ett naturligt tema för Palm och det återfanns även i hans första berömda tal "Vad vilja socialisterna" 1881:

"Vi sätter kärleken till hela världen över kärleken till fäderneslandet. Därför vill socialdemokratin arbeta för att få folken att betrakta varandra som hörande till ett samfund."

Och i det program för Sveriges socialdemokratiska parti, som den socialdemokratiska klubben antog i Stockholm i februari 1895, säger man:

"Arbetarfrågan är emellertid varken lokal eller nationell utan internationell. På grund härav skall det svenska socialdemokratiska arbetarepartiet, ehuru det närmast har sin verksamhetskrets biott inom Sverige, i medvetande om arbetarrörelsens internationella karaktär, sträva att uppfylla alla de plikter, som åligga de svenska arbetarna mot deras bröder i andra nationer. Mänsklighetens allmänna broderskap står även för oss såsom framtidsmål."

Man var också klar över var huvudfienden fanns:

"För detta mänsklighetens allmänna broderskap är kriget och den väpnade freden ett av de förnämsta hindren. En av det svenska arbetarepartiets uppgifter måste därför bli att verka för införandet av ett ordnat rättstillstånd nationerna emellan, i stället för det närvarande rättslöshetstillståndet. Arbetarepartiet ansluter sig sålunda i allo till freds- och skiljedomsföreningens grundsatser. Såsom en förberedelse till dessa grundsatsers fulla förverkligande betraktar det de mindre staternas, och särskilt vad oss angår, de skandinaviska ländernas neutralisering."

Och precis samma insikt lyser fram ur vårt första partiprogram 1897:

"Arbetarklassens intressen äro desamma i alla land med kapitalistiskt pro-

duktionssätt. Med utvecklingen av världshandeln och produktionen för världsmarknaden bliver arbetarnas ställning i varje land beroende av deras ställning i övriga land. Arbetarklassens frigörelse är därför ett verk, vari alla kulturfolk måste deltaga. Med erkännande härav förklarar sig Sveriges socialdemokratiska parti vara ett med socialdemokratin i andra länder."

Med dessa citat vill jag bara visa hur liksom socialismen kom som en våg in i vårt land från omvärlden och hur arbetarrörelsen från första början såg att vi var en del av en internationell rörelse mot vilken vi hade förpliktelser.

Göteborg var också här föregångare. 1885 hade man här det första nordiska fredsmötet och samma år i augusti samlades den första skandinaviska fackföreningskongressen i Göteborg med deltagare från Sverige, Danmark och Norge.

Från sin allra första början har således svensk arbetarrörelse präglats av medvetenheten av internationalismens betydelse. Därför blir den svenska arbetarrörelsens sekellånga kamp för demokrati och rättvisa också historien om internationell solidaritet.

HJALMAR BRANTING

Branting var ett typiskt exempel på det här med intensiva internationella kontakter. Han översatte Lassalle, Liebknecht och Marx. Han hade flitiga kontakter med ryska revolutionärer. Han redovisade Internationalens arbete i Social-Demokraten. Särskilt intressant är egentligen kontakten med de ryska rebellerna. Han gav dem penningstöd, han smugglade böcker och pengar. Charles Lindley, som är en av LO:s pionjärer och en av dem som tog initiativet till ett internationellt samarbete med fackföreningar, organiserade boksmugglingen mellan Finland och S:t Petersburg. Hinke Berggren fick organisera flyktinghjälpen. Det kostade honom personligen mycket. Den 27 februari 1897 köpte han, enligt sin anteckningsbok, två madrasser för 15 kronor, mat för 30:13 kronor, skjortor för 7:80 kronor för att hjälpa de ryska revolutionärerna. I april och maj 1896 ägde också de ryska revolutionärernas fjärde kongress rum i Stockholm, i all hemlighet, med Lenin bland deltagarna. Och Hinke med flera serverade te och smörgåsar, och Branting hälsade välkommen.

Kampen om freden har ständigt stått i centrum för den internationella socialdemokratin. I Internationalens grunddokument 1889 står det: "Freden är den främsta och oundgängliga förutsättningen för de arbetande klassernas befrielse."

Om tiden medgav det, skulle jag här kunna visa hur arbetarrörelsen från början, i upplösningen av unionen med Norge 1905, kom att spela en helt avgörande roll för att det blev en fredlig upplösning. Fred med Norge är vår paroll, sade Branting, och det lugnade ned hetsporrarna.

LILLA INTERNATIONALEN

Men vi har inte bara gett, vi har tagit emot rätt mycket. Under andra världskrigets år stod arbetarrörelsen som värd för den s k Lilla Internationalen i Stockholm. 1942 fanns det cirka 60 framträdande socialister som flyktingar från ett tiotal ockuperade länder, bl a Bruno Kreisky, Willy Brandt, Martin Tranmæl, Stefan Szende och många andra.

Lilla Internationalen som den kallades, kom att spela en viktig roll som socialdemokratiskt motståndscentrum och som brygga mellan den under mellankrigstiden upplösta Internationalen och den som skulle komma efter kriget, 1951. Man utarbetade framåtriktade program, man gav riktlinjer för efterkrigsarbetet. Så vände man hem. Och så har vi sett hur dessa våra partivänner spelade en ledande roll i sina länder. Det visar ju vikten av bl a en generös asylpolitik. Jag är övertygad om att bland de många latinamerikaner som idag har en fristad i vårt land, kommer många att spela en roll i sina länder när demokratin där till slut har segrat.

Efter kriget kom solidaritetsaktionerna för Algeriet, Sydafrika, Vietnam, Chile, Portugal och nu Latinamerika med Nicaragua, Bolivia, El Salvador, Guatemala och Södra Afrika igen.

Och när vi nu samlar pengar till detta, kan vi påminna oss om att svensk arbetarrörelse i själva verket i sin barndom blev den första mottagaren av en verkligt stor solidaritetsaktion. Det var storstrejken 1909, då inte mindre än 2,5 miljoner kronor samlades in i över 20 länder till de strejkande i Sverige. Från Tyskland, Norge och Danmark, men också från USA, Brasilien, Bulgarien, Panama och Rhodesia samlade man pengar till strejkande svenskar.

Det här var några rapsodiska glimtar, men de är till för att belysa att den svenska socialdemokratin ingår som en del i den internationella arbetarrörelsens historiska frihetskamp. Denna kamp har bundit och binder samman människor ur olika generationer och från olika nationer. Den har engagerat partivänner från partiets grundande och givit socialdemokratin en förpliktigande förgrundsplace-

ring i solidaritetsarbetet. För det känner vi stolthet och ansvar.

Man kan ställa frågan: Vad vore partiet utan denna tradition? Vad är ett parti utan en vilja till solidaritet och samarbete mellan människor och nationer?

Föga mer än en provinsiell rörelse utan idéer och visioner, förutbestämd att sluta på egoismens och chauvinismens sida i den globala kraftmätning som ytterst gäller demokratins och mänsklighetens överlevnad på vår jord.

Liksom människans förmåga att engagera sig för något och någon utanför sig själv, är ett uttryck för engagemang och medmänsklighet, blir kännetecknet för ett verkligt demokratiskt parti förmågan och viljan att aktivt verka för medmänniskors bästa, både inom den egna nationen och över gränserna.

Det skulle ju klinga falskt om vi arbetar för utjämning och jämlikhet inom det egna landet men struntade i världens svältande miljoner. Och på samma sätt skulle det klinga falskt om vi talade aldrig så vackert om hjälpen till de fattiga folken, om vi samtidigt lät klassklyftorna och inkomstskillnaderna växa i det egna landet. Det måste finnas ett samband mellan vad vi verkar för i det egna landet och vad vi står för internationellt. Det är det som ger sammanhang och rötter åt ett politiskt arbete.

SI-KONGRESSEN I MADRID

Det här påminnes vi om förra veckan då Socialistinternationalen höll sin femtonde efterkrigskongress i Madrid. Där kunde vi analysera vår ställning i världen. Vi kan med all ödmjukhet säga att SI idag inte bara är världens största politiska sammanslutning, utan också att SI har kunnat ge viktiga bidrag i kampen för demokrati och frihet i världen. Vi är ännu en organisation dominerad av partier från i-världen. Av de till SI anslutna 60 medlemsorganisationerna kom enbart tio från tredje världen. Men vi är snabbt i färd med att bryta upp ur den europeiska isoleringen. Samtliga nio nyinvalda partier, under Madridkongressen, kom från tredje världen. Av det rekordstora antalet inbjudna observatörer på kongressen, 50 stycken, var inte mindre än 46 utomeuropeiska, därav 21 latin-amerikanska partier.

Vad är då den internationella socialdemokratins uppgifter? Internationalen är framför allt, som Willy Brandt uttryckte det, ett världsomspännande parti för fred. Det tycker jag är en lysande formulering. Jag skall ta upp några aspekter på detta.

VÄRNET OM DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

För det första: Värnet om de mänskliga rättigheterna måste vara en huvuduppgift för socialdemokratin. Där har vi stått i första ledet. Det var arbetarrörelsen som fick tillkämpa sig grundläggande mänskliga rättigheter mot det borgerliga samhällets makthavare. Den striden vann vi i Sverige. Det var socialdemokratin som fick ta huvudstöten i kampen mot de olika våldsideologierna i Europa. Tusentals socialdemokrater stupade till följd av sin övertygelse mot stalinismen, nazismen och fascismen. I Spanien, Portugal och Grekland spelade våra partier och regeringar en huvudroll för att röja undan diktaturerna. Och inte kan vi känna någon entusiasm när militärerna änyo tar makten i Turkiet.

POLEN

Och med det största engagemang följer vi naturligtvis det som i dessa dagar händer i Polen. Det polska folket har i århundraden lidit oerhört i kampen för friheten. Det var en hel generation av frihetskämpar som nazisterna och kommunisterna tillsammans raderade ut under andra världskriget. Men likväl så tänds den gnistan ständigt på nytt i det landet. Och visst skall vi vara mycket återhållsamma. Visst skall vi säga att detta är en fråga som det polska folket måste lösa själva, utan inblandning av något utanförstående. Men, som Willy Brandt uttryckte det: Vi vore som eunucker i ett harem om vi inte gav våra känslor till känna som om vi inte visste var vi stod när arbetare i ett broderland står upp i kamp för sina rättigheter och sin frihet. Och det tror jag man känner i Polen.

LATINAMERIKA

Idag är det i väldigt hög grad från Latinamerika som vi får rapporter om grova övergrepp mot mänskliga rättigheter. Övergreppen har kostat många liv och drabbat även våra egna partivänner oerhört hårt. Särskilt gäller detta i Centralamerika. I Guatemala har sedan CIA-kuppen 1954 50 000 människor mördats. I fjol beräknas minst 3 000 guatemalare ha försvunnit eller dödats. Det blir ännu fler 1980. Orsaken till våldet och terrorismen står främst att finna i högerkrafternas kompromisslösa utsugningspolitik.

I Vancouver, när Internationals hade kongress 1978, var deras partiordförande och partisekreterare där och vi talade länge med dem om framtida samarbete. De

sade att vi åker hem, men vi riskerar våra liv varje dag. Det lät litet överkligt. Tre månader senare var båda mördade av regimen. Våra två broderpartier har fått hela sina partiledningar uttraderade, tvingade i exil eller under jorden. Vi måste stödja deras kamp, ty de fortsätter.

I El Salvador upplever vi nu ett blodbad av ofattbar omfattning och grymhet. Enbart i år har 8 000 personer fallit offer för terrorn. Av dessa har minst 80 procent dödat av armén eller olika dödsskvadroner som arbetar under beskydd av armén. I mars i år protesterade 24 amerikanska kongressmän hos president Carter mot USA:s stöd åt militärjuntan i El Salvador. De sade bl a:

"Enligt aktuella rapporter från en delegation av amerikanska kyrkliga ledare utförs våldtäkt, tortyr, stymplingar, halshuggning, garrotering och mord på försvarslösa män, kvinnor och barn av dess regering. Inte bara för att eliminera motståndet, utan för att terrorisera hela befolkningen."

Nu når oss det fruktansvärda budskapet om att praktiskt taget hela ledarskapet, inne i El Salvador, för den demokratiska fronten likviderats. I onsdags natt hade fronten samlats till presskonferens i en Jesuitskola. Skolan omringades av 200 beväpnade män ur armén och högerextremistiska dödspatruller. De förde bort oppositionsmännen. Några timmar senare hittades kropparna av Enrique Alvarez och de andra ledarna för fronten.

Det här är inga för oss främmande namn. Vi kände dem väl. Så sent som i våras var Enrique Alvarez här tillsammans med fyra medarbetare. Så vitt vi vet blev alla fem mördade i onsdags. Vi hade långa samtal med dem från partiets sida. Enrique Alvarez, han tillhörde de fjorton familjerna i El Salvador, oligarkin. Men han hade brutit sig ur och var därför hatad. Han var en affärsman och liberal eller måttfull socialdemokrat, en övertygad anhängare av mänskliga rättigheter och demokrati. Vi har varit i kontakt med en av våra vänner från El Salvador så sent som i natt. Han undgick, han råkade vara ute ur landet just då. Han säger: Vi har redan ersatt alla dem som blev mördade. Vi fortsätter kampen.

Regimens ansvar är tungt för detta illdåd. Socialistinternationalen uppmanade, på sin kongress i Madrid härom veckan, USA att dra tillbaka sitt stöd till denna junta, som ledde landet mot inbördeskrig. Tyvärr har våra värsta farhågor be-sannats. Våra vänner mördades för att den demokratiska oppositionen skulle undanröjas, så att högerkrafterna skall kunna presentera sig själva som enda alternativ till den yttersta vänstern. Vi fördömer mordet på våra vänner och uttrycker på nytt vår solidaritet med frihetskampen, med den demokratiska fronten och med folket i El Salvador.

ÖKAD SPÄNNING MELLAN SUPERMAKTERNA

Jag minns att jag var här i Göteborg för ett och ett halvt år sedan, på ett möte. Där var också chefen för Chase Manhattan Bank, David Rockefeller. Han har åkt runt de sista två veckorna i hela Latinamerika och sagt så här: Nu har det blivit en ny regim i Amerika. Nu blir det inte så mycket tal om de mänskliga rättigheterna, för det är viktigt att vi har ett sunt näringsliv, byggt på fria marknadskrafter och en kapitalism. Då får man inte tala för mycket om mänskliga rättigheter.

Jag vet inte om David Rockefeller begriper vilket ansvar han drar på sig. Men det är så, att efter det amerikanska presidentvalet så steg alla de blodigaste diktaturena upp och sade: Nu har vår tid kommit. Den nya administrationen har ännu inte trätt till och jag hoppas att de blir besvikna. Men det är illavarslande. Vårt solidaritetsarbete har mött kritik i USA, men vi kan svara med Willy Brandts ord i Madrid: Vi söker inget gräl med Washington, eller de kristliga demokraterna, men vi kommer aldrig att ge upp vårt stöd åt frihetens krafter i Latinamerika.

Det är för socialdemokratin naturligt att arbeta för avspänning och fred i ett läge då vi kan uppleva en påtaglig försämring av relationerna mellan supermakterna. Det beror på Sovjets inmarsch i Afghanistan, men det beror också på, mycket annat. Det är inte meningsfullt att fördela skuldbördan. Världen har inte råd med att avspänningsprocessen upphör. Den process som ändå skapat möjligheter till samtal om fredlig samlevnad och medfört så många lättnader för enskilda människor och familjer. Världen har inte råd med ett återfall i det kalla kriget, med en benhård uppdelning av världen, med propaganda i stället för samtal, med tal om repressalier och motrepressalier.

Vi vet att när spänningen stegras mellan supermakterna, då frodas förtrycket, då försvåras fredsarbetet och solidariteten. Det är alltid Pinochetarna och Husakarna som tjänar på att nya järnridåer fälls ned. Det kalla kriget är en reaktionens livsluft, reaktionen i öst och reaktionen i väst.

KRIGETS ANSIKTE

Och ständigt lever vi naturligtvis med riskerna för krig. Krigets ansikte är alltid fult. Jag stod för en vecka sedan i en stad som heter Dezful. Där hade några raketer skickats ner, först en dag, sedan en natt. Daganfallet hade träf-

fat en lågstadieskola och där beräknas ett kvarter stå uttraderat, inklusive skolan. Där kunde man se arbetsböckerna som låg kvar litet kringströdda och udda skor. Många barn hade dödats.

Krigets ansikte är aldrig hjältemodigt, det är alltid fult. Vad man kunde se där var en strid mellan två tredjevärldsländer som är fylld av tragik. Den medför väldiga offer av människoliv. Den riskerar att spridas till angränsande länder. Den lockar dit stormakterna, antingen så att de delar upp världen emellan sig och knäcker de här ländernas självständighet, eller så att de råkar i konflikt med varandra. Och en sådan konflikt kan med blixstens hastighet transporteras över jorden till Europa, som är det förberedda slagfältet med tiotusentals kärnvapen.

Det här är två länder som har rika naturtillgångar, som kunde visa att här kan man bygga upp landet i fred för människornas skull, men ödslar de här resurserna i stället med att bekriga varandra.

Den här konflikten har djupa historiska rötter. När man står där inser man att detta är den äldsta civilisationen i världen. För fyrtusen år sedan fanns mellan Eufrat och Tigris en fungerande civilisation. Hammurabi, där byggdes Babylon, där byggdes Ninive. Det var i de här områdena som Alexanders armé gick fram, perserkonungen Cyrus, Djingis Khan. I Bagdad fanns kalifen Harun al-Rashid, som är kungen ur Tusen och en Natt.

Det är alltså en urgammal civilisation. Där finns konfliktpunkten mellan det ottomanska imperiet och det persiska imperiet. De konflikter som där rasar är i mycket samma konflikter som ständigt genom århundraden på nytt har kommit upp. En gång i tiden var det bland de rikaste kornbodarna i världen, då slogs man om det. Men, som säkert Rolf Edberg kommer att gå in på - genom miljöförstöringen så förstördes de här kornbodarna.

Genom ödets skickelse har det emellertid återigen blivit världens rikaste område, därför att där ligger de största oljefyndigheter som finns. Och då kommer striderna lokalt, då kommer alla de rika makterna i världen att finna sig ha intressen och då bryter det krig ut, som när det en gång väl har brutit ut, är så oerhört svårt att få slut på. Detta är ett exempel på en av de många kriser i världensom så oerhört lätt kan leda till det krig som kan förstöra mänskligheten.

KAPPRUSTNINGEN

De stora fredshoten i världen, det är kapprustningen och det är svälten. De årliga militärutgifterna i världen uppgår idag till 500 miljarder dollar. De kommer att öka ännu snabbare i framtiden. Brandt-kommissionen räknade med att en halv dags militärutgifter skulle räcka till att betala hela Världshälsorganisationens program för att utrota malaria. En modern stridsvagn kostar en miljon dollar. Det skulle kunna räcka till att bygga tusen klassrum åt 30 000 skolbarn i de fattiga länderna. För priset av ett jaktplan kan man uppföra 40 000 byapotek - och så kan man fortsätta.

Och man frågar sig varför detta fantastiska vansinne fortsätter. Jag tror det finns flera skäl. Ett skäl är att den militära forskningen är en mäktig drivkraft i sig själv. Mer än hälften av världens forskningsanslag används för att utveckla militär teknologi. 40 procent av världens vetenskapsmän inom teknik och fysik sysslar med att utveckla nya vapen. Och när väl vapnen har utvecklats, verkar det vara en obönhörlig process som leder till att de också tillverkas.

Ekonomierna blir på det sättet mer och mer militäriserade, beroende av en fortsatt produktion av krigsmaterial. Nya vapen produceras, inte för att de behövs, utan för att de är möjliga att tillverka. Finns det ingen strategi för deras användning, så uppfinner man en sådan strategi.

Det verkar som om man visar lojalitet mot sitt eget land genom att begära mer pengar till försvaret. Man tror att om man ökar anslagen till den militära budgeten, ökar man också den nationella säkerheten. Härom sade Lord Mountbatten, den gamle krigaren som krigat hela sitt liv, varit med i två världskrig, överbefälhavare, i ett tal alldeles innan han blev mördad av IRA:

"Det finns mäktiga krafter i världen som fortfarande sätter sin lit till det gamla romerska receptet: Om du vill ha fred, förbered dig för krig. I atomåldern är detta struntprat. Det är en farlig missuppfattning att tro att man kan öka sin egen säkerhet genom att öka den totala osäkerheten i världen."

En annan engelsman, Solly Zuckerman, rådgivare åt den engelska labourregeringen, har sagt:

"Redan vid 1950-talets mitt hade stormakterna nått gränsen för ömsesidig avskräckning. Då kunde man totalt förgöra varandra."

Ändå har kärnvapenarsenalerna femtiofaldigats sedan dess. Och det betyder att med en sådan ökning av arsenalen kan man nu förgöra varandra tolv eller 100 gånger. Den ökar inte säkerheten. Den ökar osäkerheten ständigt, genom minskade förvaringstider, minskad överblick, ökad risk för misstag. Tre gånger i år har det varit nära att amerikanerna har utlöst sitt stora motanfall mot Sovjetunionen genom att deras olika varningssystem har givit felaktiga signaler. Det har avvärjts i sista sekunden.

KRIGSRISKEN

För det tredje, och det är den stora risken, har det uppstått en ny diskussion om möjligheterna att föra och vinna ett stort krig. Man talar ute i världen om s k begränsade kärnvapenkrig. Naturligtvis kan man starta och föra sådana. Den risken ökar. Och kanske skulle inte alla människor oskadliggöras i ett kärnvapenkrig. "Kanske bara 15 procent", sade Brzeszinski, som nu avgår som nationell säkerhetsrådgivare, "kanske bara 15 procent av världens befolkning skulle lida en omedelbar död". Men det betyder i praktiken att omkring en tredjedel av befolkningen i Europa och Amerika kommer att förintas. Och till detta skall läggas alla de okända och kända följder av ett kärnvapenkrig, effekterna på ozonlagren kring jorden, de globala klimatförändringarna, de genetiska skadorna och alla sociala och psykologiska effekterna.

Efter ett sådant krig skulle vi alla stå som förlorare om vi skulle råka överleva. Det betyder att kampen mot kriget, kampen mot kapprustningen, kampen för nedrustning och fred måste vara och förbli socialdemokratins och den internationella arbetarrörelsens huvuduppgift. Ty, om man inte kan vända den nuvarande utvecklingen, går vi med något av en obönhörlig konsekvens mot ett storkrig.

FATTIGDOMEN

Det andra stora, långsiktiga hotet mot freden är fattigdomen i världen. Den ökar, klyftorna ökar för varje år. Man kan göra upp hemska scenarier om hur världen kommer att bli. Vi har 800 miljoner absolut fattiga i världen, d v s de har inte mat för dagen. De lever som i ett gigantiskt fattigbälte söder om Sahara, genom Syd-Jemen och Nord-Jemen och upp mot Bangla-Desh. Där lever de flesta av dem.

Vissa tycker att det här kan vi väl strunta i. För en del år sedan var det modernt att säga att om den här fattigvärlden skulle sjunka i havet som det forna Atlantis så skulle vi inte märka någonting av det. Det var fel. Det blir mer och mer fel.

Vi lyckades i Brandt-kommissionen visa hur oändligt nära de rika och de fattiga länderna hör ihop i ett ömsesidigt beroende. Jag har två exempel. Det är redan nu så att kanske 30 procent av industriexporten går till de fattiga länderna. Under lågkonjunkturen efter oljekrisen stramade de rika länderna åt. De fattiga länderna gjorde det inte, alltså blev de en viktig exportmarknad för de rika länderna. Ett sådant samband kan inte utan vidare brytas. Det är miljoner människor i de rika länderna som har sitt arbete tack vare exporten.

Det andra är skuldsättningen. För att klara importen har de fattiga länderna, framför allt de som inte tillhör den allra fattigaste gruppen, fått skuldsätta sig till enorma belopp. Vad vår borgerliga regering har lyckats åstadkomma här hemma är ingenting jämfört med vad som sker ute i världen.

I ett land går 40 procent av exportinkomsterna till att betala räntor på utlandslånen. Detta har skett i hög grad genom privata banker, som har tyckt att de har varit bra och stabila kunder. Vi har räknat ut att framåt 1985 har detta nått sådana proportioner att endera av två saker har hänt. Antingen har de privata bankerna, Chase Manhattan och Citibank och vad de nu heter, gått i konkurs därför att de här fattiga länderna inte kan betala. Eller också går fattigländerna i konkurs. Eller också inträffar bådadera. Detta har satt skräck i de privata bankirerna, inte minst de här två stora jag nyss nämnde. De kommer inte att få betalt och därför börjar de bli intresserade av att staterna skall gå in och hjälpa dem. Det är därför de är så våldsamt intresserade av politisk stabilitet, stabila diktaturer i de här länderna.

VÅRT MORALISKA ANSVAR

Det här bara visar hur vi är knutna, bundna till varandra. Men för oss tillkommer den moraliska aspekten. Det är olidligt att leva i en värld där den överväldigande majoriteten av världens befolkning lever i en allt djupare fattigdom. Det vi kom fram till i Brandt-kommissionen var att det går att visa att världen på detta sättet går under genom fattigdomen, men att detta inte på något sätt är en ödesbestämd process.

Om man kunde föra en någorlunda förnuftig politik så går det att redan till framåt år 2 000 avskaffa svälten i världen. Det går att börja lyfta de fattigaste länderna.

Vi har till detta utarbetat ett program i fyra punkter, som innehåller ett förnuftigt energiprogram, ett förnuftigt matprogram, en förändring av maktförhållandena i de internationella organisationerna och ett överförande av resurser i fattigvärlden.

Principen är ju mycket enkel. Jämför med hur det var efter kriget. Då trodde amerikanerna att de skulle drabbas av massarbetslöshet när kriget var slut och de skulle anpassa sin ekonomi till freden. Då var Europa totalt sönderslaget av bombningar och krigsförödelse. Och då var det något geni - namnet för aktionen gav den amerikanske utrikesministern George Marshall - som kom på detta: Varför skall vi icke i eget intresse sätta fart på den amerikanska industrin med att tillverka varor som det fattiga Europa behöver och på det sättet lyfta upp Europa ur fattigdomen? De gjorde det och det tillhör fåtalet exempel på framgångsrik statsmannalik handling, som jag sett i verkligheten.

Och det är egentligen samma princip vi nu talar om. Här har vi kris i västvärlden med 20-25 miljoner människor arbetslösa och en industri som arbetar med mycket ounyttjad kapacitet. Tänk om vi kunde sätta denna industri i arbete med att göra det som fattigvärlden behöver. Då skulle vi få hjulen igång i industrivärlden. Vi skulle tillsammans med dem kunna börja lyfta upp fattigvärlden och bekämpa hungern och fattigdomen.

Om man sålunda ser till de två stora hoten mot freden, kapprustningen och svälten, går vi just nu på en väg som till synes ödesbestämt för oss mot katastrofen. Men i båda fallen är det icke en ödesbestämd utveckling, utan det är bristen på politisk vilja i världen att ändra på utvecklingens gång, som är orsaken. Vi skulle kunna få en mycket mera mänsklig utveckling om vi började montera ned krigsarsenalerna, om vi började hjälpa fattigvärlden. Och dessa saker hör ihop. Tänk er femhundra miljarder dollar per år - en helt ofattbar siffra - hälften av världens forskningsanslag, 40 procent av världens vetenskapsmän, tänk om hela denna väldiga kapacitet sattes in för att bekämpa fattigdomen, lyfta folken ur armodet, skapa en god miljö i stället - då kunde vi se fram emot en ganska hygglig framtid.

VI FÅR ALDRIG GE UPP

Nu skall jag inte fortsätta längre. Min slutsats är enkel. Den kan lyda så här:

Vi får aldrig lyssna till de röster som säger att vi socialdemokrater skall ge upp eller minska vår solidaritet och vårt engagemang för fredens sak. Vår värld är så mycket farligare att leva i idag, på många sätt, än när Internationalens pionjärer och den svenska arbetarrörelsens pionjärer inledde sitt fredsarbete en gång.

På många sätt har vår uppgift blivit så mycket svårare. Den kräver kamp för freden och den kampen får vi aldrig svika. För oss måste alltjämt parollen gälla: Alla folks frihet, hela världens fred. Socialdemokratin är och förblir en frihetsrörelse, en rörelse i kamp för fred och överlevnad i världen.

Om ni vill ha
**Internationell
information**

-kontakta Socialdemokraterna
Internationella avdelningen
105 60 Stockholm Tel.: 08/14 03 00